

VAN DE REDAKTIE

Van 7 tot en met 12 april hebben de "Amici Cantus Gregoriani" een zeer succesvolle studiereis georganiseerd naar het "Mekka van het Gregoriaans": Solesmes.

In deze "Kerkoraal" een verslag hiervan.

Onder de kop "Gregoriaans in 's Hertogenbosch" vinden we 2 artikelen. Het eerste is van Silvère van Lieshout en handelt over de psalmodie in de misgezangen. Het tweede komt van de hand van Marie-Louise Egbers en behandelt de verschillende modi.

Verder treft U -na lange tijd- weer een stuk Semiologie aan.

Jos Lennards werd onlangs 80 jaar. Jos Leenen stelde een portret samen van deze markante figuur.

Tenslotte de rubriek Mededelingen met daarin o.a. een aankondiging van een cursus Gregoriaans voor gevorderden te geven door Zr. Marie-Louise Egbers in 's Hertogenbosch.

TOELICHTING BIJ DE OMSLAG

'Quem Quaeritus' Trope
Bibliotheek van Piacenza (Noord Italië)
Capit. M.S. 65 fo 235
11^e of 12^e eeuw.

bespreking

STUDIEREIS SOLESMES

Bericht aan alle vrienden van het gregoriaans.

Van 7 t/m 12 april j.l. organiseerde de 'Amici Cantus Gregoriani' een studiereis naar Solesmes alwaar aan de bron cursisten zich konden laven aan de schoonheid van het gregoriaans. De reisleader had een perfect kloppend schema in elkaar gezet, zodat al direkt op de dag van aankomst de deelnemers op elkaar konden inspelen. Doel van de excursie was het vergelijken van gregoriaanse interpretaties alsmede het bestuderen van het dramatische element in het gregoriaans. Daarnaast werd een belangrijk deel van de tijd besteed aan het officie terwijl er naast een aantal lessen door de koorleider van de Abdij, Dom Jean-Claire, door Zr. Marie-Louise Egbers en door Silvère van Lieshout, nog tijd overbleef voor twee korte excursies. De faciliteiten welke het Grand Hôtel de Solesmes bood stelde ons daarenboven in staat om 's-avonds na de maaltijd nog menig gezellige boom op te zetten onder het genot van een drankje.

Degenen, die nalieten voor deze cursus in te schrijven hebben lelijk de boot gemist. Een dergelijke reis laat namelijk weer eens zien en proeven hoe imponerend het gregoriaans over kan komen en zeker binnen de tradities van de monniken van Solesmes. Velen van ons kunnen zich voorstellen hoe in de huidige vieringen allerlei kunstgrepen worden gepleegd ter lering ende vermaak van de kerkganger, vaak met minimaal resultaat. De deelnemers, stuk voor stuk, hebben ervaren, dat voor een oprechte deelneming aan de liturgie de zorg om het volkomen in evenwicht brengen van de onderdelen van een viering enorme inzet en overtuigingskracht vergt. Het imposante van de monniken van Solesmes is zeker niet alleen de algehele soberheid, maar veel meer de uitstraling van wat zij belijden in woord en gezang.

De cursus zelf omvatte de bestudering en uitvoeringswijze van gedeelten uit de mis alsmede het vergelijken van diverse interpretaties. Hoogtepunt was, zoals gezegd de behandeling van een dramatisch element in het gregoriaans. Dit resulteerde in een uitvoering van het Paasspel van Egmond in de parochiekerk van Solesmes onder het toezien oog van de koorleider van de Abdij, Dom Claire zelf.

Alhoewel de tijd om alles perfect te krijgen te kort was werd toch een behoorlijk resultaat bereikt. Vergeten we vooral niet, dat de vroegere mysteriespelen ook naar alle waarschijnlijkheid niet perfect zijn geweest wat betreft uitvoering.

Dit Paasspel van Egmond behoorde direkt voor de mis van Paaszondag te worden opgevoerd. Aansluitend begon dan de mis. Reeds in Italië kende men in vroeger eeuwen marionettenspelen, boven het altaar om de zeggingskracht van het evangelie te vergroten. (Over onderwijs gesproken). Dergelijke spelen verdwenen vanwege het al te wereldlijk karakter van de spelen uit de kerk en kwamen later als de ons misschien bekende kluchten en wagenspelen voor de kerk op het kerkplein of op de kermis terecht. Het Paasspel van Egmond is een van de vele toenmalige spelen, die thans weer opgevoerd worden. En met veel voldoening!

Bij mijn weten is er bij de 16 deelnemers aan deze reis niemand die zijn deelname ook maar één seconde heeft betreurd. Een woord van dank aan de organisatoren is vanaf deze plaats zeker terecht. Mocht de 'Amici Cantus Gregoriani' wederom een dergelijk lofwaardig initiatief nemen, dan kan ik iedereen alleen maar aanraden om er als de kippen bij te zijn om in te schrijven. De rijke schat aan ervaringen opgedaan via een dergelijke excursie is een weldaad voor een ieder die het gregoriaans een warm hart toedraagt.

Lodewijk van de Winkel.

achtergronden

GREGORIAANS IN 's-HERTOGENBOSCH I

Na de beschouwing van Marie-Louise Egbers over ritme en die van Martin Polspoel over de ontwikkeling van de notatie is het nu mijn beurt u iets voor te schotelen, over psalmodie in de misgezangen.

Wij onderscheiden twee grote groepen¹:

- de antifonale² psalmodie, en
- de responsoriale psalmodie.

Deze indeling heeft rechtstreeks te maken met de functie van het gezang binnen het liturgisch kader.

Antifonale gezangen hebben binnen de misviering tot taak om een handeling te begeleiden. Een logisch gevolg hiervan is dat deze gezangen stilistisch ook duidelijk verschillen van de responsoriale misgezangen, die nauw betrokken zijn op de teksten die in de liturgie van de dag voorkomen. Wij zullen beide psalmodie-vormen nader bestuderen.

I De antifonale psalmodie.

De antifonale psalmodie heeft zich in de loop der eeuwen ontwikkeld. De structuur kenmerkt zich echter altijd door de opeenvolging van antifoön - psalmver - antifoön. Afhankelijk van de beschikbare tijd werd dit:

a - v - a - v - a - v - a

Als afsluiting dient steeds de antifoön.

Tot de antifonale psalmodie rekenen we de Introïtus, het Offertorium in zoverre dit een antifonaal karakter heeft⁴ en de Communio.

In oorsprong zijn deze gezangen typische volksgezangen geweest.

Dit is zonder meer duidelijk voor de communio's. Van de Introïtus zijn ook enkele voorbeelden overgebleven die naar de volkszang verwijzen⁵.

De priester kwam de kerk binnen bij de Introïtus, de gelovigen gingen offeren tijdens het Offertorium⁶ en zij communiceerden tijdens de Comm. Louter funktionele gezangen: het begeleiden van een handeling. Door allerlei oorzaken, o.a. het afnemen van de "offerbehoefte", werden deze gezangen steeds meer naar het koor toegeschoven. Dit had weer zijn invloed op de ontwikkeling van de compositiestijl. Naarmate het volk minder actief zong werd de stijl rijker.

Alhoewel de antifonale psalmodie zich in hoofdzaak bedient van de Neumatische stijl⁷ zien wij bij de Communio vaak syllabische fragmenten⁸ en bij het Off. vaak melismatische fragmenten⁹. De Introïtus is doorgaans puur neumatisch. Dit zou kunnen wijzen op het feit dat de Communio het langst door het volk gezongen is.¹⁰

II De responsoriale psalmodie.

Hiertoe rekenen we het Graduale, de Alleluia en het Offertorium in zoverre de vorm niet duidelijk antifonaal is en het een responsoriaal karakter heeft¹¹.

Deze typisch solistisch gedachte gezangen kenden in oorsprong meer verzen. Na ongeveer 500 ontstond de structuur:

R - V - R

Kenmerkend voor het responsorium is de verkondigende inhoud van de tekst. Door de vrijheid die de solist zich kan veroorloven treft men hier meestal zeer rijke melodieën aan, die melismatisch van aard zijn.

Interessant is de ontwikkeling van het Alleluia-vers¹¹. Tot in de Middeleeuwen kende men geen vaste Alleluia op bepaalde zondagen. De verzen waren achterin de handschriften opgenomen. Men ging uit van een vrije keuze. Het enige wat vastlag was de plaats van de Paas-Alleluia.

De verschuiving van het Off. naar een meer responsoriaal karakter werd veroorzaakt doordat de verzen steeds meer aan de solist werden overgelaten vanwege het offeren van het koor. De melodie werd steeds rijker, het aandeel van het koor nam af. Eén overduidelijk voorbeeld vinden we nog in de Requiemmis: "Domine Jesu"¹².

Tot slot een enkele opmerking.

Binnen het bestek van deze enkele bladzijden was het niet de bedoeling om, zonder de mogelijkheid om voorbeelden aan te halen¹³, een dergelijk onderwerp uitputtend te behandelen.

Ik heb mij slechts beperkt tot het neerzetten van enkele globale lijnen.

Silvère van Lieshout.

1 Deze indeling wordt o.a. gemaakt door Dom Ferretti (zie: Dom P. Ferretti, *Esthétique Grégorienne*, VI, blz. 159 t/m 214 en 266 t/m 290), Jean-Yves Hameline, (zie: J.-Y. Hameline, *Le Chant Grégorien*, Parijs 1961, blz. 24, 26, 27, 28) en Prof. Peter Wagner (zie: P. Wagner, *Introduction to the Gregorian Melodies*, Freiburg 1901, blz. 51 e.v.).

- 2 Afkomstig van: antiphona d.w.z. tegenzang.
- 3 Afkomstig van: responsum d.w.z. antwoord.
- 4 Dom Ferretti (1938) maakt al gewag van de moeilijkheden bij het onderbrengen van het Off. bij antifonale- of responsoriale psalmodie. Peter Wagner noemt, met het oog op de geschiedenis van dit gezang, het Off. antifonaal.
Omwille van de duidelijkheid leek het ons het beste om per geval een keuze te maken en het Off. in zijn algemeenheid onder beide vormen te plaatsen.
- 5 Zie bv.: "Dominus dixit" Graduale Romanum (1974) blz. 41.
- 6 In sommige kerken komt men dit gebruik nog tegen tijdens de Requiemmis.
- 7 Neumatisch: de meeste lettergrepen hebben kleinere notengroepen.
(E. Bruning, Het Gregoriaans, 1931 Doornik).
- 8 Syllabisch: elke lettergreep één noot. (zie: E. Bruning, Het Gregoriaans).
- 9 Melismatisch: neumatisch met enkele zeer rijk versierde lettergrepen.
(zie: E. Bruning)
- 10 Tijdens de cursus werden ter illustratie de volgende gezangen geanalyseerd:
Comm: Videns Dominus G.R. (1974) blz. 124
Visionem blz. 90
Quinque talenta blz. 515
Intr: Ne derelinquas me blz. 360
Off.: Domine convertere blz. 283
De profundis blz. 368
Domine in auxilium blz. 331
Domine Deus blz. 401
- 11 Zie Wagner blz. 81 e.v.
- 12 Zie Graduale Romanum (1974) blz. 674.
- 13 Tijdens de cursus werden ter illustratie de volgende gezangen geanalyseerd:
Grad.: Priusquam G.R. (1974) blz. 571
Domme refugium blz. 347
Angelis suis blz. 72
Tecum principium blz. 42
Venite filii blz. 298
Quis sicut blz. 269
All.: Veni sancte blz. 253
Pascha Nostrum blz. 197
Off.: Precatus est blz. 317
Jubilare blz. 227
Vir erat blz. 349
Domine Jesu blz. 674

GREGORIAANS IN 's-HERTOGENBOSCH II

"Modus als melodische ordening" stond als tweede onderwerp op het programma van de cursus voor gevorderden in 's-Hertogenbosch.

Om inzicht te krijgen in de opbouw van onze acht kerktoneelorden is het belangrijk te weten dat de Grieken een diatonisch toonsysteem opbouwden, dat wij overnamen en verder ontwikkelden in de loop van de eeuwen. Dit toonsysteem noemden zij "systema teleion" (het volledige systeem). Het ontwikkelde zich via de lyra en de kithara, twee snaarinstrumenten. De lyra werd zo vóór zich gehouden tijdens het spelen, dat de hoogst klinkende snaar naar beneden, en de laagst klinkende snaar boven lag (zie afbeelding).

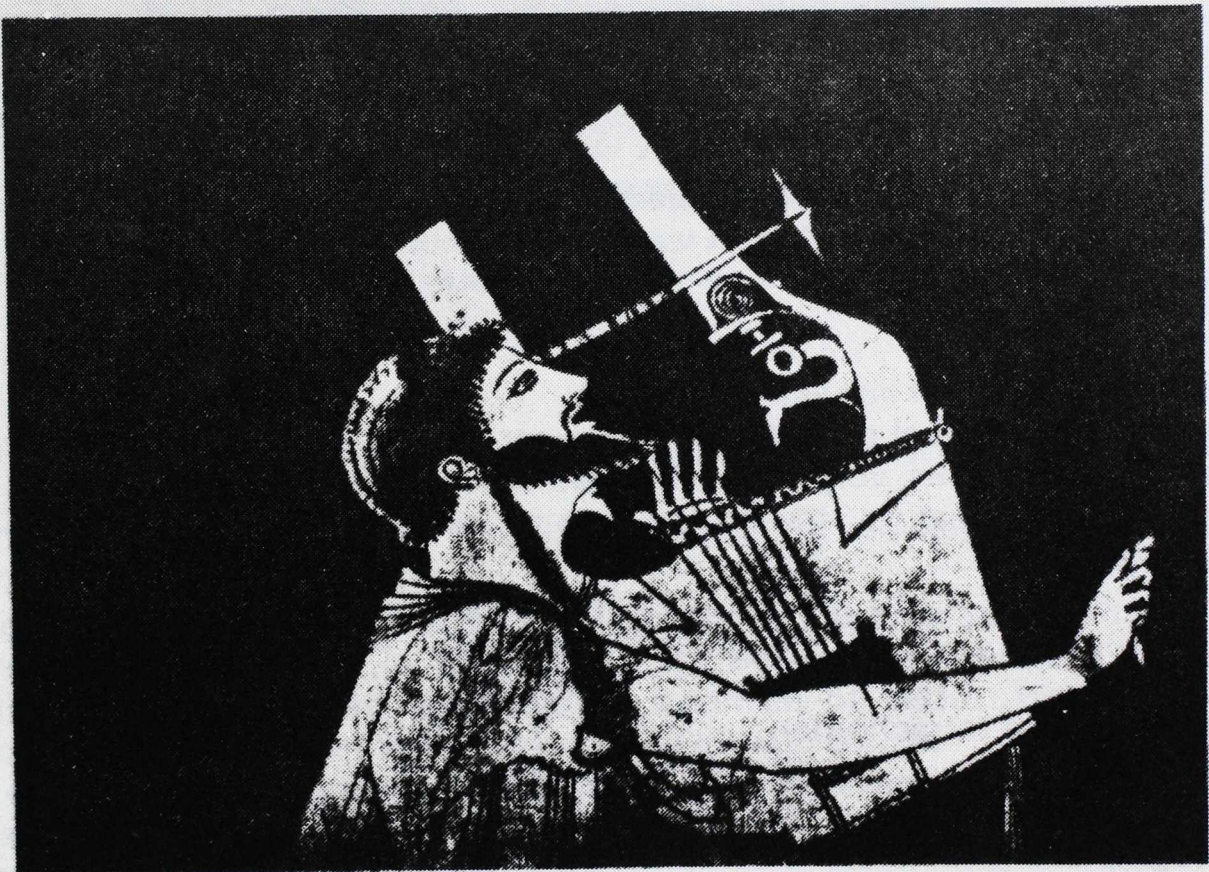

Abb. 19 Kitharode mit schräg gehaltenem Instrument

Abb. 20 Lyrasspieler mit waagerecht gehaltenem Instrument
(Abb. 19 und 20 aus: Max Wegener. *Das Musikleben der Griechen*, Berlin 1949)

Dit verklaart de namen van enkele snaren.

Schema 1 geeft globaal de ontwikkeling weer van de drie snaren naar tweentwintig snaren. Hier volgt eerst de verklaring van de Griekse namen. De naam van een snaar is tevens de naam van de toon, die die snaar voortbrengt.

- hypate
- mese
- nete

- hoogste
- middelste
- laagste

De namen van de tetrachorden:

- hypaton
- meson
- diezeugmenon
- hyperbolaion
- synemmenon

- hoogste
- middelste
- gescheiden (tetrachord)
- uiterste hoogte
- verbonden (tetrachord)

Het tetrachord is de kern van het hele bouwwerk, dat wij uiteindelijk "de modi" noemen. Het bestaat uit twee hele toonsafstanden en één halve, bv.

e - f - g - a
 $\frac{1}{2}$ 1 1

De elf snaren (schema 1) geven een duidelijk beeld van het feit, dat twee tetrachorden elkaar verbonden (conjunctie) en gescheiden (disjunctie) op kunnen volgen.

In het eerste geval (conjunctie) is de laatste toon van het eerste tetrachord tevens de eerste toon van het tweede tetrachord.

In het tweede geval (disjunctie), worden de twee tetrachorden gescheiden door één hele toonsafstand.

Vanuit de tetrachorden ontwikkelen zich bij de Grieken zeven toonladders. Deze staan in dit artikel genoteerd in de relatieve toonsbenamingen, omdat het in alle schema's gaat om de tonen in hun verhouding tot elkaar en niet om absolute hoogten. De halve afstand wordt steeds aangeduid door (zie **schema 2**).

De tetrachorden van één ladder worden onderscheiden door de aanduiding "hoog tetrachord" en "laag tetrachord".

De vier afgeleide toonaarden ontstaan, door hoog en laag met elkaar te verwisselen, plus daarbij een toon toe te voegen.

In regelmatige volgorde betekent dat:

mi = dorisch

re = phrygisch

do = lydisch

ti = hyper-dorisch of mixolydisch

la = hypro-dorisch

sol = hypo-phrygisch

fa = hypo-lydisch

Met deze manier van samenstellen hebben onze begrippen authentiek en plagiaal te maken:

Authentiek is: het octaaf geplaatst onder de bovenste toon van het tetrachord.

Plagiaal is: het octaaf geplaatst boven de onderste toon van het tetrachord. Verder constateren we in **schema 3**, dat bij deze authentieke ladder de tetrachorden gescheiden naast elkaar staan en bij deze plagale ladder de tetrachorden verbonden zijn, en de ti toegevoegd wordt.

De Grieken zien de ladder in tegenstelling tot ons van boven naar beneden. In schema 2 is nu te achterhalen, welke modi door conjunctie en welke door disjunctie samengesteld zijn.

In de Middeleeuwen zijn de Griekse tractaten verkeerd geïnterpreteerd. In de Karolingische tijd ($\pm$ 800) is de hele zaak naar Middeleeuwse inzichten geordend en ontstonden er acht kerktoonaarden, waarin in de daaropvolgende eeuwen de gregoriaanse gezangen naar hun tonaliteit werden ingedeeld.

Schema 4 geeft een overzicht van de acht kerktoonaarden, zoals we ze in onze tijd kennen.

_____ is de centrale quint.

De authentieke ladders bestaan uit de centrale quint plus de bovenquart. De plagale ladders bestaan uit de centrale quint plus de onderquart.

○ duidt de tonica van de ladder aan (tonica = centrale toon)

↓ is de dominant in de authentieke ladders.

↑ is de dominant in de plagale ladders.

In principe is de authentieke dominant altijd de quint van de tonica en de plagale dominant (die mediant is in de authentieke ladders) de terts van de tonica.

Echter, door de ontwikkeling van de ti als leidtoon ten opzichte van de do en daardoor de ontwikkeling naar een niet zelfstandige rol binnen onze majeur- en mineurladders (in zekere zin geldt dat ook voor de mi ten opzichte van de fa), werd deze toon in de latere gregoriaanse composities niet langer geaccepteerd als dominant en schoof deze in de 3e modus naar de do, (deplagale dominant schoof mee naar la) en in de 8e modus eveneens naar de do, waardoor de tertsverhouding tussen beide dominanten (tussen dominant en mediant) in deze sol-modus, verbroken werd.

In vroege gregoriaanse composities komt men de ti wél als dominant tegen.

Het is interessant de schema's 2, 3 en 4 met elkaar te vergelijken. Om U daarbij te helpen zetten we in **schema 5** de Griekse en Middeleeuwse ladders nog eens naast elkaar.

Als conclusie van deze zeer theoretische verhandeling over de ontwikkeling die tot onze acht modi leidde, mag het volgende niet ontbreken; allereerst: De muzikaliteit van onze gregoriaanse gezangen stijgt ver uit boven ieder theoretisch stelsel. Deze muzikaliteit in melodische opbouw ontsnapt dan ook zeer dikwijls aan het systeem waar ze ingeperst zijn. Verder: dit was een globale uiteenzetting, die verre van volledig is. Misschien biedt ze wat grond voor een verdere verdieping en wat hulp voor het praktisch bezig zijn. Dit laatste vooral is het belangrijkste: "tot meerdere eer en glorie van God".

Marie-Louise Egbers.

bronvermelding:

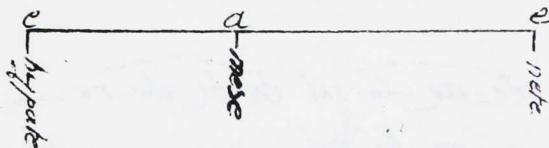
- H. Husmann: Grundlagen der Antiken und Orientalischen Musikkultur (pag 51 e.v.: Die Griechische Antike).
- Chr. Geisler: Vokalnotation (pag 64 e.v. Griechisch Musikalische Elementar(ehre).
- dictaat n.a.v. lezingen van Drs. J. Boogaarts.

Schema 1

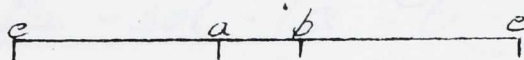
Systema teleion

H. Husmann: Grundlagen der Antiken und Orientalischen Musikkultur

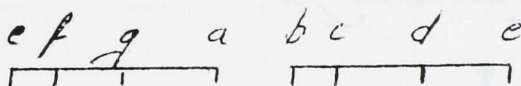
3-snarig instr.

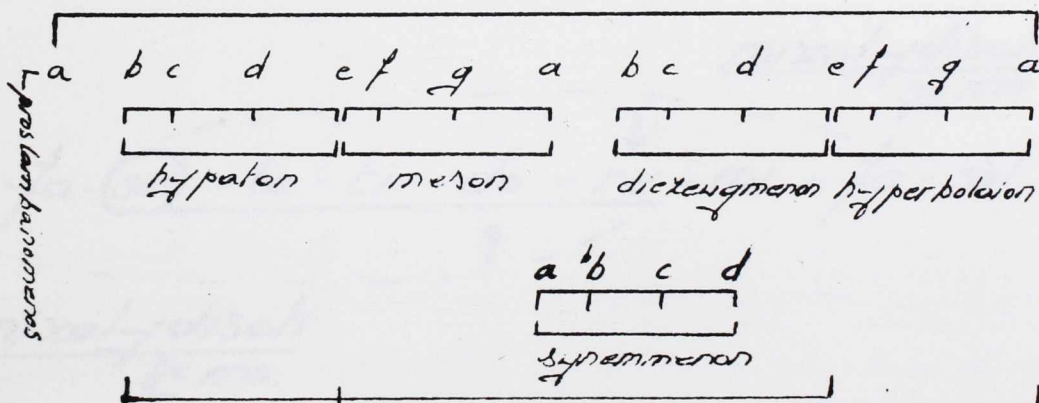
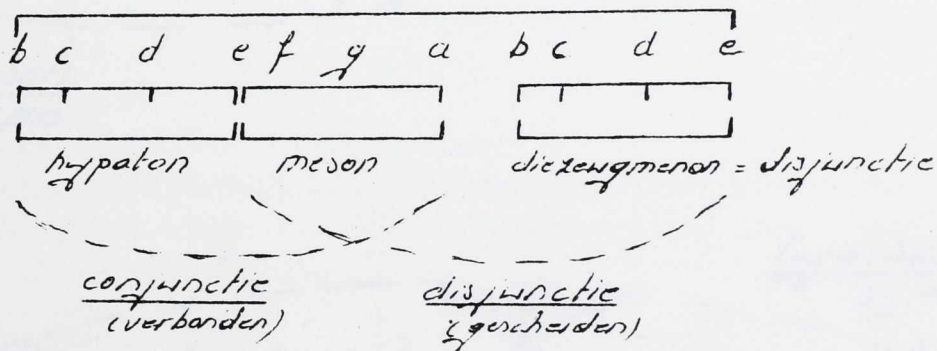
4-snarig instr.

(7) 8-snar. instr.

11-snar. instr.

2x 11 snaren

schema 2

mi-fa-sol-la ti-do-re-mi

dorisch

ti-do-re-mi-fa-sol-la-ti

hyper-dorisch

la-ti-do-re-mi-fa-sol-la

hypo-dorisch

re-mi-fa-sol la-ti-do-re

phrygisch

sol-la-ti-do-re-mi-fa-sol

hypo-phrygisch

do-re-mi-fa sol-la-ti-do

lydisch

fa-sol-la-ti-do-re-mi-fa

hypo-lydisch

↑
de drie hoofdtoonaarden

authentiek

schema 3

mi-fa-sol-la ti-do-re-mi-fa-sol-la-ti

plagaal

schema 4

plagaal

authentiek

dorisch
1° mo.

la - ti - do - re - mi - fa - sol - la - ti - do - re

hypo-dorisch
2° mo

phrygisch
3° mo.

ti - do - re - mi - fa - sol - la - ti - do - re - mi

hypo-phrygisch
4° mo

lydisch
5° mo

do - re - mi - fa - sol - la - ti - do - re - mi - fa

hypo-lydisch
6° mo

mixolydisch
7° mo

re - mi - fa - sol - la - ti - do - re - mi - fa - sol

hypo-mixolydisch
8° mo.

schemas

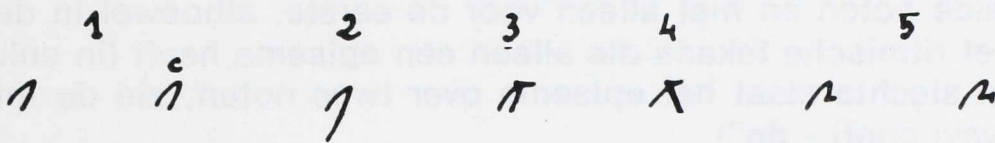
<u>Grieks</u>	<u>Middleaeus</u>	<u>Greg.</u>		<u>Middleaeus</u>	<u>Greg.</u>
<u>mi</u> dorisch	phrygisch	3 ^e mo.	mi-la-mi		
<u>re</u> phrygisch	dorisch	7 ^e mo.	re-sol-re	mixol-phryg.	8 ^e mo.
<u>do</u> lydisch			do-la-do	lydisch-phryg.	6 ^e mo.
<u>ti</u> mixolydisch or hyper-dorisch			ti-mi-ti	phryg-phryg.	4 ^e mo.
<u>la</u> hypo-dorisch			la-re-la	dorisch-phryg.	2 ^e mo.
<u>sol</u> hypo-phrygisch or yjonisch	mixolydisch	7 ^e mo.	sol-do-sol		
<u>fa</u> hypo-lydisch	lydisch	5 ^e mo.			

SEMIOLOGIE

HOOFDSTUK II

De Clivis.

De clivis of "buiging" is een neum van twee noten waarvan de tweede lager is dan de eerste. Het teken is samengesteld uit: een "accent aigu" en een "accent grave"

I Paleografische tekens.

- 1: komt voor als de twee noten door het interval van elkaar gescheiden zijn;
- 2: geeft een interval aan van een terts of groter;
- 3: heeft een liggend episema;
- 4: hoekige vorm met episema (komt weinig voor);
- 5: komt enkel voor in samenstelling met andere. Het bestaat uit een aan een tractulus verbonden virga (in het Cantatorium is deze tractulus meestal voorzien van een episema).

II Interpretatie van de tekens.

- 1: De ronde boog in het teken suggereert door de vorm al dat de noten licht zijn. Dit wordt bevestigd door het feit dat dikwijls een c wordt geschreven boven of in de buurt van de clivis.

35
Intr

REmi- nisce-re • mi- se- ra- ti- ó- num

E 108/1-3

et mi- se-ri-cór-di-ae tu- ae,

- 2: 7 Dit is hetzelfde lichte teken met een melodische aanduiding voor de tweede noot.

1
1.

C 85/16
E 165/13

36
Tr

Saepe Pro- longa- vé- runt

- 3: 7 De verbreding die door het episema wordt aangegeven, geldt voor beide noten en niet alleen voor de eerste, alhoewel in de uitgaven met ritmische tekens die alleen een episema heeft (in enkele gevallen slechts staat het episema over twee noten, zie de intr. "Ad te levavi confi - do").

Het teken van Laon levert door de vorm het duidelijke bewijs voor de verbreding van beide noten. Terwijl voor de lichte clivis het teken 1 voorkomt, worden bij Laon voor de brede vorm twee ruim geschreven tekens gebruikt ~ het ene boven het andere. De schrijvers uit de invloedsfeer van Sint Gallen vervangen het episema soms door een 2 (= tenete: vasthouden) f; men komt zelfs tegen 7.

π π π π E 335/12

37
Com
Tollite

ad-o-rá- te Dó-mi- num

- 4: 7 Dit hoekige teken dikwijls met episema, suggereert een heel duidelijke verbreding, temeer daar het altijd een groot interval betreft: minstens een terts.

K H 428/1

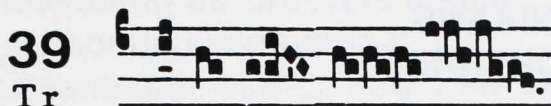
38
Ant

Ascéndens Je-sus * in na- vim,

- 5: 2 2 De verbreding geldt hier slechts de tweede noot, de eerste blijft licht. Die tweede noot wordt meestal gevolgd door een noot op gelijke hoogte.

♩ π C 59/5

1 π E 82/9

De profundis Dómi- ne :

Silvère van Lieshout.

NESTOR VAN HET GREGORIAANS, JOS LENNARDS, ONDERSCHIEDEN.

Jos Lennards uit Roermond kreeg op 21 december l.l., de dag van zijn tachtigste verjaardag, drie hoge onderscheidingen.

Hij werd ere-burger van Roermond, commandeur in de orde van St. Silvester en hem werd zijn benoeming tot Doctor Honoris Causa van het Pauselijk Instituut voor Gregoriaanse Muziek medegedeeld.

Burgemeester mr. J. Daniels schetste 's morgens tijdens een feestelijke bijeenkomst ten huize van de jarige de vele verdiensten van Jos Lennards: "U geldt op het gebied van de muziek als autoriteit met wereldfaam. De muziek heeft uw leven bepaald en u hebt in 1928 in Roermond het Wardinstituut opgericht. Dit is een van de weinige Roermondse instituten, die in alle encyclopedieën te vinden zijn".

Erebürger

Hij hield hem een uitspraak van Cicero voor: eenieder bekwame zich heel bijzonder in de kunst, die hem het meest aanspreekt. Deze uitspraak vond Daniels bij uitstek op Jos Lennards van toepassing: "Het stadsbestuur heeft besloten u te benoemen tot erebürger van Roermond. Dit is een onderscheiding voor mensen, waarvoor wij groot respect hebben en we zijn er erg zuinig mee". Een ontroerde Jos Lennards dankte de burgemeester voor deze hoge onderscheiding, die vergezeld ging van een fraaie oorkonde en legpenning.

Commandeur in de orde van St. Silvester

's Middags stond het bisschopshuis te Roermond in het teken van de muziek. Tijdens een informele bijeenkomst werd Jos Lennards door de bisschop, mgr. dr. J.M. Gijsen, benoemd tot commandeur in de Orde van Sint Silvester.

In zijn toespraak memoreerde de bisschop "het belang van het Gregoriaans in de liturgie. Door middel van het Gregoriaans wordt de Heer op aangepaste manier lof geprezen." "De heer Lennards", aldus mgr. Gijsen, "is iemand, die hieraan een groot gedeelte van zijn leven heeft gewijd. In zijn werk voor de kerkmuziek en de Kerk heeft hij ook immer de weg gevolgd, die de Kerk wijst."

Uit eigen ervaring wist de bisschop te vertellen, dat in iedere parochie, waar de heer Lennards zich heeft ingezet, het liturgisch leven bloeide. Dit mede gezien het feit, dat de nieuwe commandeur altijd getracht heeft de jeugd bij de Gregoriaanse kerkzang te betrekken. Steeds heeft hij in de toekomst gekeken en wegen gezocht om de rijkdommen, die de Kerk te bieden heeft dichter bij de mensen te brengen. Tenslotte sprak de bisschop zijn overtuiging uit, dat het werk van de heer Lennards nog lang vruchten zal dragen.

Hierna werden de feesteling de ordeversierselen opgespeld en werd hem de daarbij behorende oorkonde overhandigd.

Daarmede was de ceremonie echter nog niet ten einde. De bisschop had nog een verrassing in petto. Hij had het genoeg de heer Lennards zijn benoeming tot Doctor Honoris Causa van het Pauselijk Instituut voor Gregoriaanse Muziek mede te delen.

Zoals uit zijn antwoord bleek, was deze dag een van de mooiste dagen in Jos Lennards' leven.

Doctor Honoris Cause

Zondag 27 januari l.l. werd in Rome in het Pauselijk Instituut voor Gewijde Muziek de doctorsbull uitgereikt aan de heer J. Lennards, vanwege zijn verdiensten op het gebied van de Gregoriaanse kerkmuziek. De bisschop van Roermond, mgr. dr. J.M. Gijsen, overhandigde zijn mede-stadgenoot de bull behorende bij de benoeming tot Doctor Honoris Causa.

Lovende woorden voor het werk van de heer Lennards kwamen behalve van mgr. Gijsen, die de honderden aanwezigen vergastte op een toespraak in Limburgs dialect, ook van de directeur van het Pauselijk Muziekinstituut mgr. dr. F. Haberl. Deze stelde o.m. dat de katholieke wereld door de heer Lennards Gregoriaans heeft leren zingen.

Aan het eind van de plechtigheid gaf het speciaal voor deze gelegenheid overgekomen Schola-Cantorum van het Ward-instituut uit Roermond een proeve van zijn kunnen, hetgeen blijkens de minutenlange ovatie door de aanwezigen ten zeerste op prijs werd gesteld.

Jos Lennards heeft het passeren van de acht kruisjes aangegrepen om het wat kalmer aan te gaan doen.

De dirigeerstok van de door hem opgerichte Schola Cantorum van het Wardinstituut heeft hij daarom enkele weken geleden overgegeven aan Louis Krekelberg uit Maasbracht.

Volgens Lennards is het Gregoriaans altijd zijn levensideaal geweest. Het had overigens niet veel gescheeld of Lennards was nooit aan zijn Gregoriaanse loopbaan toegekomen. Als jong onderwijzer belandde hij in 1920 in Horn. De toenmalige pastoor Klinkum vroeg een muzikale onderwijzer en Lennards kreeg deze baan.

"De pastoor vroeg me toen ook of ik hem wilde helpen met zijn jongenskoor", vertelt Lennards, "dat vond ik best, maar zei erbij: laat me nooit Gregoriaans zingen, want dat vind ik afschuwelijk. Die pastoor was een mensenkenner. Na enkele weken vond ik deze zang zelfs erg mooi. Mijn aversie tegen het Gregoriaans had ik opgedaan in de kathedraal en de Munsterkerk. Daar zongen ze het Gregoriaans foeilelijk".

Solesmes

Op advies van pastoor Klinkum ging Lennards met Pasen 1923 op bezoek in de Benedictijnerabdij van Solesmes (Frankrijk), de bakermat van het Gregoriaans. Van de koorleider, dom Mocquereau, leerde Lennards enorm veel. Sindsdien is hij een trouwe gast van de abdij geworden. Enkele malen per jaar is Lennards in Solesmes te vinden. Bovendien heeft hij ervoor gezorgd, dat heel wat mensen naar Solesmes zijn gegaan om iets van het Gregoriaans op te steken.

Ward

In 1927 leerde Jos Lennards daar de beroemde Amerikaanse muziekpedagoge Justine Ward kennen. Aanleiding tot de ontmoeting was een door mevr. Ward geschreven boek over de methode om kinderen Gregoriaans te leren. Lennards raakte zó onder de indruk van haar muziekmethodes, dat hij in de zomer van dat jaar naar haar instituut in New York vertrok om les te nemen. "Van de minister van onderwijs kreeg ik buitengewoon verlof in 's lands belang", aldus Lennards "en dat was in die tijd een zeldzaamheid. Mijn salaris werd doorbetaald en daarmee kon ik een vervanger in Horn betalen".

Terug in Nederland ging Lennards de Wardmethode in praktijk brengen: "Dat was een geweldige verandering in de Nederlandse muziekwereld. We leerden de kinderen stemvorming, het improviseren, ritmische gebaren en het maken van eigen liedjes. De voorzitter van de Gregoriusvereniging was onder de indruk en vond, dat heel Nederland deze methode moest leren kennen. We gaven tijdens een congres in Utrecht een demonstratie. Mevr. Ward kwam zelfs met een klas meisjes uit Amerika over en ons optreden werd een formidabel succes. De toeloop was zó groot, dat een andere zaal gehuurd moest worden! "

In 1928 werd het Wardinstituut voor Nederland te Roermond opgericht en Lennards werd de eerste leraar en directeur. Aanvankelijk stond het instituut onder auspiciën van de Gregoriusvereniging, maar later werd het zelfstandig. In de loop der tijd heeft de Wardmethode veel opgang gedaan in Nederland. Onlangs is een boek uitgekomen over de Wardvereniging. De Duitser Gabriel Steinschulte is op deze dissertatie summa cum laude gepromoveerd aan de universiteit van Keulen.

Ook gaf Lennards, die lid is van de pauselijke vereniging voor kerkmuziek, veel gregoriaanse cursussen. In 1964 werd hij door de KRO benaderd een wekelijkse rubriek over het Gregoriaans te verzorgen. Dat was voor hem de reden de schola op te richten.

Hij wist diverse oud-leerlingen te verzamelen en na een muzikale retraite in de abdij van Berne ging de Schola Cantorum van start. De Schola heeft inmiddels twee platen op de markt gebracht.

Erg blij is Lennards, dat het Gregoriaans weer terrein wint in Nederland: "Het besluit van het concilie om ook de volkstaal te gebruiken in de liturgie is ten koste gegaan van het Gregoriaans. Nu heerst alom het verlangen om deze zang terug te krijgen. En het mooie is, dat dit van de leken uitkomt. Daar zijn tal van tekenen voor. Kijk maar eens naar de universiteiten: de meesten hebben een gregoriaanse schola. In Frankrijk is het nog sterker. Daar heeft de regering het Gregoriaans onder haar hoede genomen in overleg met de Benedictijnen van Solesmes".

Jos Leenen

mededelingen

CURSUS GREGORIAANS VOOR GEVORDERDEN

De Amici Cantus Gregoriani te Helmond organiseren van september 1980 t/m maart 1981

EEN CURSUS GREGORIAANS VOOR GEVORDERDEN

in 's-Hertogenbosch - op vrijdagavonden van 19.30 uur tot 22.00 uur.
(lesgebouw: nog nader te bepalen).

De data zijn:

september: 5 - 12 - 19 - 26
oktober : 3 - 10 - 17 - 31
november : 7 - 14 - 21 - 28
december : 12 - 19

januari : 9 - 16 - 23 - 30
februari : 6 - 13 - 20
maart : 6 - 13 - 20 - 27

De cursus wordt afgesloten met:

- a) een studiedag naar Vaals en Waasmunster (deze kosten zijn niet inbegrepen) op zaterdag 21 maart.
- b) een misviering en/of vespers volgens de nieuwe ordo, in de tweede helft van maart, op een nog nader te bepalen plaats en datum.

De onderwerpen die behandeld worden zijn de volgende:

a) theoretisch:

- modus als tijdsorde
- modus als melodische ordening
- inleiding over handschriften
- historie
- recitatief en psalmodie
- ontwikkeling en structuur van de wisselende gezangen van de mis
- expressieve vormgeving en liturgie
- het kerkelijk jaar, de mis en de vespers.

b) praktisch:

- stem- en koorvorming
- directie

De docenten zijn:

- drs J. Bogaarts
- Zr. M.L. Egbers
- dhr. S. v. Lieshout
- dhr. M. Polspoel
- Ir. D. Pouderoyen

Cursusleidster is Zr. Marie-Louise Egbers.

Het is noodzakelijk in het bezit te zijn van het nieuwe Graduale Romanum van 1974, te krijgen bij de Benedictijnen van Vaals. (04454-1353)

Inschrijving en betaling f 100,-- aan de Redactie A.C.G., Burg. v. Houtlaan 32, 5701 GH Helmond. Amrobank Helmond, rek.nr.42.06.65.323; bankgiro 11.11.294 t.n.v. L. v.d. Laar.

Inlichtingen: M.L. Egbers, Baarschotsestraat 87, 4849 BK DORST.
(tel. 01611 - 1338)

Inschrijving : zo spoedig mogelijk.

GREGORIAANS GEZONGEN TE:

Helmond, Sint Jozefkerk:
Elke zondag **Hoogmis**,
aanvang: 10.00 uur.

Elke eerste zondag van de maand en op Eerste Kerstdag, Eerste Paasdag en Eerste Pinksterdag **Vespers**, aanvang 18.30 uur.

Mamelis (Vaals), Abdij St. Benedictusberg:
Elke dag: 5.00 uur: metten en lauden
7.30 uur: priem
9.30 uur: terts en hoogmis
12.15 uur: sext
14.00 uur: noon
17.00 uur: vespers
20.30 uur: completen

TE KOOP

Liber Cantualis voor de prijs van f 6,- per stuk.
Informaties: "Ward Centrum Nederland"
Willem Prinzenstraat 43,
5701 BC Helmond.

GRAMMOFOONPLAAT ST. JOZEFKOOR

Zoals bekend heeft het St. Jozefkoor uit Helmond een L.P. uitgebracht met daarop respectievelijk de 23e en 33e zondag door het jaar. Uiteraard willen wij de leden van de "Amici Cantus Gregoriani" in de gelegenheid stellen in het bezit te komen van deze plaat.

U kunt uw bestelling plaatsen door contact op te nemen met de heer H. Bexkens, Witte de Withstraat 38 te Helmond, tel. 04920 - 39600. Ook kunt u per expemplaar f 18.90 overmaken op rekeningnummer 42 06 65 323 t.n.v. L. v.d. Laar, inz. Amici Cantus Gregoriani, Helmond bij de AMRO-Bank te Helmond.

Wij zorgen dan dat u in het bezit komt van de door u bestelde aantallen.

ROMEINS MISSAAL

Het onlangs verschenen Latijns-Nederlands Missaal voor zondagen en feesten komt thans algemeen beschikbaar voor het publiek.

Dit missaal stemt geheel overeen met de op last van het tweede Vaticaans Concilie vernieuwde Latijnse en Nederlandse altaarmissaals en bevat bovendien de lezingen, psalmen en evangelieverzen -doch die alleen in het Nederlands- alsmede een Kyriale. Behalve de gebeden voor alle zondagsmissen vindt men er ook de teksten van de belangrijke kerkelijke feestdagen en van de huwelijks- en uitvaartmis.

Het boek is geschikt zowel voor geheel Latijnse als voor geheel Nederlandse als voor de steeds vaker voorkomende gemengd Latijns/Nederlandse eucharistievieringen.

RONDOM GREGORIAANS

Zoals U in de vorige 'Kerkoraal' heeft kunnen lezen, zou er op 1 maart j.l. een bespreking plaats vinden met het bestuur van de 'Amici Cantus Gregoriani' en de leden van de werkgroep Gregoriaans, geformeerd tijdens het tweede ronde-tafelgesprek met betrekking tot het Gregoriaans van de stichting 'Jr. Jacob van Eyck'.

Door omstandigheden kon op bovengenoemde datum deze bespreking geen doorgang vinden.

Deze zal nu gehouden worden op zaterdag 14 juni a.s. in Utrecht.

BASISCURSUS GREGORIAANS

Op dinsdag 15 april j.l. startte in het Theo Driessen Instituut te Helmond de basiscursus Gregoriaans, georganiseerd door het 'Ward Centrum Nederland' in samenwerking met de 'Amici Cantus Gregoriani'.

Groot was het aantal inschrijvingen; deze cursus telt namelijk 40 cursisten. In een latere uitgave van 'Kerkoraal' zal hieraan meer aandacht besteed worden.

WARD CENTRUM NEDERLAND

muziek-pedagogisch instituut

VERZORGT

KURSUSSEN IN HET KADER VAN DE WARD-OPLEIDING

KURSUSSEN GREGORIAANS VOOR KOORZANGERS EN DIRIGENTEN

EEN GRATIS "INFORMATIE-BULLETIN"

Inlichtingen bij:

Ward Centrum Nederland

Willem Prinzenstraat 43

5701 BC Helmond

Tel. 04920 - 45597

